

Ciljevi održivog razvoja u nautičkom turizmu

Prodan, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Maritime Studies / Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:164:823329>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository - Faculty of Maritime Studies - Split -
Repository - Faculty of Maritime Studies Split for
permanent storage and preservation of digital
resources of the institution](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET**

KARLA PRODAN

**CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA U
NAUTIČKOM TURIZMU**

ZAVRŠNI RAD

SPLIT, 2022.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET**

STUDIJ: POMORSKI MENADŽMENT

**CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA U
NAUTIČKOM TURIZMU**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc. dr. sc. Eli Marušić

STUDENT:

**Karla Prodan
(MB:)**

SPLIT, 2022.

SAŽETAK

U ovome radu cilj je istražiti održivi razvoja nautičkog turizma i ciljeve održivog razvoja (SDGs) s fokusom na mogućnosti njihove implementacije u nautičkom turizmu. Ciljevi održivog razvoja predstavljaju zajednički plan za mir i prosperitet za ljude i planet. Turizam, osobito morski i obalni, suočava se s velikim izazovima, od globalnih pritisaka poput klimatskih promjena do negativnog pritiska na morske ekosustave te narušavanja društveno-kulturnih vrijednosti lokalnih područja. Stoga se poduzimaju brojne inicijative i programi kako bi se uspostavio održivi razvoj turizma, a samo jedan takav primjer je održivi razvoj tzv. Plava ekonomija. Nautički turizam svojim utjecajem može poboljšati kvalitetu turizma i pridonijeti očuvanju morskog i obalnog područja. Održivi turizam ima potencijal pridonijeti, izravno ili neizravno, ostvarenju gotovo svih ciljeva održivog razvoja do 2030.

Ključne riječi: *SDGs, održivi razvoj, nautički turizam, Plava ekonomija, morski i obalni turizam*

ABSTRACT

The aim of the thesis was to provide an insight into the sustainable development of nautical tourism and sustainable development goals (SDGs) with a focus on the possibilities of their implementation in nautical tourism. The sustainable development goals represent a shared plan for peace and prosperity for people and the planet, now and in the future. Tourism, especially marine and coastal, faces major challenges, from global pressures such as climate change to negative pressure on marine ecosystems and disruption of socio-cultural values of local areas. Therefore, numerous initiatives and programs are undertaken in order to establish the sustainable development of tourism, and only one such example is the sustainable development of the so-called Blue economy. With its influence, nautical tourism can improve the quality of tourism and contribute to the preservation of the sea and coastal areas. Sustainable tourism has the potential to contribute, directly or indirectly, to the achievement of almost all sustainable development goals by 2030.

Key words: *SDGs, sustainable development, nautical tourism, Blue Economy, coastal and marine tourism*

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA (SDGs).....	3
3. ODRŽIVI RAZVOJ	8
4. PLAVA EKONOMIJA	11
4.1. SEKTORI PLAVE EKONOMIJE.....	11
4.1.1. Etablirani sektori i sektori u nastajanju	12
4.1.2. Sektor morskog i obalnog turizma	13
4.2. ODRŽIVA PLAVA EKONOMIJA I CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	14
5. NAUTIČKI TURIZAM	17
5.1. OPĆENITO	17
5.2. DJELATNOSTI I POSLOVANJE NAUTIČKOG TURIZMA	18
6. ODRŽIVI RAZVOJ NAUTIČKOG TURIZMA	22
6.1. PLAVA ZASTAVA	23
6.2. GLAVNI IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA	24
7. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA (SDG) I NAUTIČKI TURIZAM..	27
7.1. POVEZANOST SDGs I ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA	27
7.2. ULOGA ODRŽIVOG TURIZMA U OSTVARENJU SDGs CILJEVA.....	28
8. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA	34
POPIS SLIKA.....	37
POPIS TABLICA	38

1. UVOD

U ovom završnom radu opisat će se ciljevi održivog razvoja u nautičkom turizmu. Turizam je pokretač društvenog, gospodarskog i kulturološkog razvoja te doprinosi napretku, miru i skladu među ljudima. Duboko ovisi o prirodnoj baštini i bioraznolikosti, a i učinkovit je alat za promicanje ekološke svijesti. Nautički turizam postao je jedan od glavnih područja rasta turizma no prekomjerna okupacija obale i iskorištavanje njezinih prirodnih resursa ugrožavaju održivost ovog sektora na mnogim tržištima. Degradacija okoliša ugrožava prosperitet mnogih obalnih gradova i sela, utječe na njihovo bogatstvo, autentičnost i kulturne tradicije te dovodi u opasnost njihovu privlačnost kao turističkih odredišta. Iznimno je bitno paziti na okoliš koji je dio turističkog prostora zajedno s proizvodima koje oni nude, stavljajući u prvi plan održivi razvoj turizma kao ključan čimbenik diferencijacije i konkurentnosti brojnih destinacija. Kroz brojne svjetske inicijative i programe nastoji se promicati održivi razvoj u svim segmentima pa tako i u turizmu, a jedan od tih programa je i Plan održivog razvoja do 2030. koji se sastoji od 17 ciljeva održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals* - SDGs) koji su osmišljeni kako bi promicali mir i prosperitet među ljudima, okončali siromaštvo, zaštitila ekonomija, smanjila nejednakost, zaštitili vodeni i kopneni prostori i dr.

Predmet istraživanja u ovom završnom radu su ciljevi održivog razvoja s aspekta nautičkog turizma. Analizirat će se održivi razvoj turizma i ciljevi održivog razvoja. Glavni cilj istraživanja završnog rada je povezati ciljeve održivog razvoja s održivim razvojem nautičkog turizma. Razmotrit će se može li održivi turizam doprinijeti ostvarenju ciljeva održivog razvoja do 2030. Problematika koja će se istraživati u radu bavit će se mogućnostima implementacije pojedinih ciljeva održivog razvoja u nautičkom turizmu, odnosno pokušat će se odgovoriti na pitanja poput „koje su mogućnosti primjene ciljeva održivog razvoja u nautičkom turizmu i je li uopće moguće primijeniti sve ciljeve održivog razvoja u nautičkom turizmu ?“

Završni rad sastoji se od osam poglavlja. U uvodnom poglavlju opisuje se predmet, glavni cilj i problematika koja se u radu istražuje. Također, iznosi se temeljna struktura rada i osnovna razmatranja o temi koja će se u radu elaborirati. U drugom poglavlju analiziraju se ciljevi održivog razvoja. Opisuju se ciljevi i najvažnije značajke, a u trećem poglavlju definira se pojam održivog razvoja, tri stupa održivosti i druge relevantne značajke. U četvrtom poglavlju analizira se program Plava ekonomija. Opisuju se osnovni pojam i značenje Plave ekonomije, sektori u Plavoj ekonomiji i dr. U petom poglavlju opisuje se nautički turizam. Definira se

pojam i vrste nautičkog turizma, a zatim se opisuju proizvodne i uslužne djelatnosti vezane za nautički turizam. Nakon analize nautičkog turizma, u šestom poglavlju opisuje se održivi razvoj nautičkog turizma. Navodi se lanac vrijednosti u nautičkom turizmu te se iznose glavne činjenice i podaci vezani za održivi razvoj nautičkog turizma kao i najveći izazovi s kojima se turizam suočava s aspekta održivosti. U sedmom poglavlju povezuju se ciljevi održivog razvoja s održivim razvojem nautičkog turizma. Povezuju se ciljevi održivog razvoja s turizmom kroz planove razvoja i aktivnosti u nautičkom turizmu i dr. U osmom poglavlju iznose se zaključna razmatranja, a nakon toga navodi se popis korištene literature, slika i tablica.

2. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA (SDGs)

Ciljeve održivog razvoja (SDGs), također poznate i kao Globalne ciljeve, usvojili su Ujedinjeni narodi 2015. godine kao univerzalni poziv na akciju kako bi se okončalo siromaštvo, zaštitio planet i osiguralo da do 2030. svi ljudi uživaju u miru i prosperitetu. Plan održivog razvoja do 2030. godine (engl. *The 2030 Agenda for Sustainable Development*) pruža zajednički plan za mir i prosperitet za ljude i planet, sada i u budućnosti [31]. Značaj ovog plana nalazi se u njegovoj univerzalnosti, složenosti i viziji preobrazbe svijeta kakav se poznaje [31]. U središtu tog plana nalazi se 17 ciljeva održivog razvoja koji predstavljaju hitan poziv na djelovanje svim zemljama, onim razvijenim i zemljama u razvoju, u globalnom partnerstvu. Zemlje su se obvezale dati prioritet napretku onima koji najviše zaostaju. Okončanje siromaštva i drugih deprivacija mora ići ruku pod ruku sa strategijama koje poboljšavaju zdravlje i obrazovanje, smanjuju nejednakosti i potiču gospodarski rast, a sve to uz rješavanje klimatskih promjena i rad na očuvanju oceana i šuma. Odnosno, djelovanje u jednom području utjecati će na ishode u drugim područjima, a razvoj mora uravnotežiti društvenu, ekonomsku i ekološku održivost.

Ciljevi održivog razvoja nadograđuju se na desetljeća odlučnog rada drugih zemalja i UN-a, uključujući UN-ov odjel za ekonomska i društvena pitanja (engl. *Department of Economic and Social Affairs*). Danas odjel za ciljeve održivog razvoja (engl. *Division for Sustainable Development Goals - DSDG*) u odjelu za ekonomska i društvena pitanja Ujedinjenih naroda pruža značajnu podršku i izgradnju kapaciteta za ciljeve održivog razvoja i njihova povezana tematska pitanja, uključujući vodu, energiju, klimu, oceane, urbanizaciju, promet, znanost i tehnologiju. Osim toga, DSDG igra ključnu ulogu u evaluaciji provedbe Agende 2030. u cijelom sustavu UN-a te u aktivnostima propagiranja i informiranja u vezi s ciljevima održivog razvoja [28]. Kako bi Agenda 2030. postala stvarnost, široko vlasništvo nad ciljevima održivog razvoja mora se pretvoriti u snažnu predanost svih dionika provedbi globalnih ciljeva. DSDG ima za cilj pomoći olakšati ovaj angažman.

Svake godine predstavlja se godišnje izvješće o napretku SDGs-a, koje se razvija u suradnji sa sustavom UN-a, a temelji se na globalnom okviru pokazatelja i podacima koje proizvode nacionalni statistički sustavi te informacijama prikupljenim na regionalnoj razini [28]. Ti se izvještaji izrađuju od 2016. pa sve do danas.

Kako je rečeno, postoji 17 ciljeva održivog razvoja, a isti su prikazani na slici 1. Također, unutar ovih 17 osnovnih globalnih ciljeva postoji i 169 pridruženih podciljeva u sklopu osnovnih 17, a u nastavku je ukratko opisano što predstavlja svaki od 17 ciljeva kako bi se naglasila važnost za osvještavanjem i trenutnim djelovanjem prema održivom razvoju.

Slika 1: Ciljevi održivog razvoja (SDGs) [Izrada autora]

Iskorjenjivanje siromaštva u svim njegovim oblicima ostaje jedan od najvećih izazova s kojima se čovječanstvo suočava. Prema [18] broj ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu smanjio se za više od polovice između 1990. i 2015., no previše ih se još uvijek bori za najosnovnije ljudske potrebe.

Također, prema [18] broj pothranjenih ljudi smanjio se za gotovo polovicu u posljednja dva desetljeća zbog brzog gospodarskog rasta i povećane poljoprivredne produktivnosti. Mnoge zemlje u razvoju koje su prije patile od gladi sada mogu zadovoljiti svoje osnovne prehrambene potrebe. No nažalost, ekstremna glad i pothranjenost i dalje su velika prepreka razvoju u mnogim zemljama [28].

Sa stajališta trećeg cilja ostvario se veliki napredak protiv nekoliko vodećih uzročnika smrti i bolesti. Životni vijek značajno se povećao, stope smrtnosti dojenčadi i majki su se smanjile,

smrtnost od malarije se prepolovila i dr. Dobro zdravlje ključno je za održivi razvoj, a Agenda 2030. odražava složenost i njihovu međusobnu povezanost.

Od 2000. godine postignut je ogroman napredak u postizanju cilja općeg osnovnog obrazovanja. Ukupna stopa upisa u zemljama u razvoju dosegla je 91 % u 2015., a svjetski broj djece koja ne pohađaju školu pao je za gotovo polovinu. Došlo je i do dramatičnog povećanja stope pismenosti, a mnogo više djevojčica pohađa školu nego ikad prije [18] [28]. Sve su to značajni uspjesi, a sve ciljem kako bi se postiglo i ljudima omogućilo kvalitetno obrazovanje kao dio SDGs ciljeva.

U pogledu petog cilja bitno je istaknuti da zaustavljanje svake diskriminacije žena i djevojčica nije samo osnovno ljudsko pravo, ono je ključno za održivu budućnost, a dokazano je da osnaživanje žena i djevojaka pomaže gospodarskom rastu i razvoju. Danas ima više žena u javnim službama nego ikad prije, a poticanje više žena na visokim pozicijama pomoći će u postizanju veće ravnopravnosti spolova.

Nestašica vode pogađa više od 40 % ljudi, što je alarmantna brojka za koju se predviđa da će rasti s porastom temperature. Iako je 2,1 milijarda ljudi poboljšala sanitarne uvjete vode od 1990. godine, sve manje zaliha pitke vode utječu na sve kontinente. Predviđa se da će do 2050. barem jedna od četiri osobe patiti od stalne nestašice vode.

Između 2000. i 2018. broj ljudi s električnom energijom porastao je sa 78 na 90 %, a broj bez struje pao je na 789 milijuna [21]. Ulaganje u solarnu energiju, vjetroelektrane i toplinsku energiju te poboljšanje energetske produktivnosti i osiguravanje energije za sve od presudne su važnosti ako se želi postići 7. SDG cilj do 2030.

Tijekom proteklih 25 godina broj radnika koji žive u ekstremnom siromaštvu gotovo se prepolovio [18], unatoč trajnom utjecaju ekonomske krize iz 2008. i globalne recesije. U zemljama u razvoju, srednja klasa sada čini više od 34 % ukupne zaposlenosti, broj koji se gotovo utrostručio između 1991. i 2015. godine [18] [21]. Ciljevi održivog razvoja promiču održivi gospodarski rast, tehnološke inovacije i produktivnost. Osim toga, potiče se poduzetništvo i otvaranje novih radnih mjesta, kao i uporaba učinkovitih mjera za iskorjenjivanje prisilnog rada, ropstva i trgovine ljudima.

Ulaganja u infrastrukturu i inovacije ključni su pokretači gospodarskog rasta i razvoja. Budući da više od polovice svjetskog stanovništva sada živi u gradovima, masovni prijevoz i obnovljiva energija postaju sve važniji, kao i rast novih industrija te informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Kao što je prikazano u [18] nejednakost u prihodima je u stalnom porastu, najbogatijih 10 % ima do 40 % globalnog prihoda, dok najsiromašnijih 10 % zarađuje samo između 2 do 7 %. Ako se uzme u obzir nejednakost rasta stanovništva u zemljama u razvoju, nejednakost je porasla za 11 %. Nejednakost prihoda zahtijeva globalna rješenja koja uključuju regulacije i nadzor financijskih tržišta i institucija, poticanje razvojne pomoći i izravnih stranih ulaganja u regije u kojima postoji najveća potreba ukoliko se želi ostvariti 10. SDG cilj do 2030.

Više od polovice svjetskog stanovništva živi u gradovima. Do 2050. dvije trećine cijelog čovječanstva, 6,5 milijardi ljudi, bit će urbano. Održivi razvoj nije moguće postići bez značajne transformacije načina na koji se gradi i upravlja urbanim prostorima. Učiniti gradove održivima znači stvoriti prilike za karijeru i poslovanje, sigurno i pristupačno stanovanje te izgraditi otporna društva i gospodarstva.

Postizanje gospodarskog rasta i održivog razvoja zahtijeva hitno smanjivanje ekološkog otiska promjenom načina na koji se proizvode i troše gospodarska dobra i resursi. Poljoprivreda je najveći potrošač vode u svijetu, a navodnjavanje sada zahtijeva blizu 70 % sve slatke vode za ljudsku upotrebu. Učinkovito upravljanje zajedničkim prirodnim resursima i način na koji se odlaže toksični otpad važni su ciljevi za postizanje 12. SDG cilja.

Ne postoji zemlja koja ne doživljava drastične posljedice klimatskih promjena. Emisije stakleničkih plinova veće su 50 % nego 1990. godine. Globalno zatopljenje uzrokuje dugotrajne promjene u klimatskom sustavu, što prijete nepovratnim posljedicama ako se ne počne djelovati na vrijeme.

Svjetski oceani, njihova temperatura, kemija, struje i život, pokreću globalne sustave koji čine Zemlju pogodnom za život čovječanstva. Način na koji se upravlja ovim vitalnim resursom ključan je za čovječanstvo u cjelini i za kompenzaciju učincima klimatskih promjena. Preko tri milijarde ljudi danas ovisi o morskoj i obalnoj bioraznolikosti. Cilj SDGs-a je održivo upravljanje i zaštita morskih i obalnih ekosustava od onečišćenja, kao i rješavanje utjecaja

zakiseljavanja oceana. Poboljšanje očuvanja i održivog korištenja oceanskih resursa kroz međunarodno pravo također će pomoći u ublažavanju nekih izazova s kojima se suočavaju oceani.

Ljudski život ovisi o zemlji jednako kao o oceanu za preživljavanje i normalan život. Biljni svijet čini 80 % ljudske prehrane, a oslanja se na poljoprivredu kao važan gospodarski resurs. Svake godine izgubi se 13 milijuna hektara šuma, dok je uporna degradacija sušnih područja dovela do dezertifikacije 3,6 milijardi hektara, nerazmjerno pogađajući siromašne zajednice. Iako je 15 % zemlje zaštićeno, bioraznolikost je još uvijek ugrožena.

Ne može se očekivati održivi razvoj bez mira, stabilnosti, ljudskih prava i učinkovitog upravljanja, temeljenog na vladavini prava. Ipak, svijet je sve više podijeljen. Neke regije uživaju u miru, sigurnosti i prosperitetu, dok druge padaju u naizgled beskrajne cikluse sukoba i nasilja. U sklopu 16. SDG cilja nastoje se adresirati ti problemi i odlučno djelovati kako bi se značajno smanjili svi oblici nasilja u radu s vladama i zajednicama na okončanju sukoba i nesigurnosti. Promicanje vladavine prava i ljudskih prava ključni su za ovaj proces, kao i smanjenje protoka ilegalnog oružja i jačanje sudjelovanja zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja.

Ciljevi održivog razvoja mogu se ostvariti samo uz snažna globalna partnerstva i suradnju te osvještavanje čovječanstva o problemima održivosti. Svijet je više povezan nego ikad. Poboljšanje pristupa tehnologiji i znanju važan je način za razmjenu ideja i poticanje inovacija.

Prema [24] mnogi tvrde da ciljevi održivog razvoja pokrivaju preširoko područje pitanja i da bi trebali biti više usredotočeni ako se žele ostvariti u sljedećih osamnaest godina. Za neke ciljeve održivog razvoja se također može reći da su prilično idealistični. Međutim, neke od ciljeva održivog razvoja treba uzeti s rezervom i tretirati ih kao ideale koje se želi postići, odnosno nešto čemu se teži. Oni možda nisu nužno u potpunosti ostvarivi zbog ljudske prirode, no ipak, što im se svijet više približava, to bolje.

3. ODRŽIVI RAZVOJ

Koncept održivog razvoja je od svog uvođenja prošao kroz različite razvojne faze kao i definicije. U povijesnom razvoju koncepta sudjelovale su različite organizacije i institucije koje i dan danas intenzivno rade na provedbi temeljnih načela i ciljeva održivog razvoja. Koncept održivog razvoja je tijekom vremena doživio različite kritike i tumačenja prihvaćajući se u različitim područjima ljudskog djelovanja.

Definicija održivog razvoja postala je jedna od najcitiranijih definicija u literaturi. Brundtlandska komisija je u svom izvješću 1987. definirala održivi razvoj kao „razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.“ Također, u izvješću se po prvi puta i spominje koncept održivog razvoja, a u izvješću se upozorava na negativne ekološke posljedice gospodarskog rasta i globalizacije, u kojem se pokušavaju pronaći moguća rješenja za probleme izazvane industrijalizacijom i ubrzanom rastom stanovništva [8]. Iz definicije se može zaključiti kako održivi razvoj predstavlja dugoročno rješenje o tome kako planiramo svoj neograničeni napredak u budućnosti bez izazivanja štete okolišu sa svrhom omogućavanja sigurnog staništa za sljedeće generacije koje će nastaviti razvijati svoja gospodarstva, društva i brigu za okoliš sa istim ili sličnim stavim. Ovo predstavlja svojevrsnu održivu petlju koja se stalno ponavlja i osigurava da se svaka iduća može ponoviti bez poteškoća.

Mnogi od izazova s kojima se čovječanstvo suočava, poput klimatskih promjena, nestašice vode, nejednakosti i gladi, mogu se riješiti samo na globalnoj razini i promicanjem održivog razvoja, odnosno, predanosti društvenom napretku, ekološkoj ravnoteži i gospodarskom rastu. Sukladno tome, koncept održivog razvoja sastoji se od tri osnovna koncepta [8]:

- koncept razvoja (društveno-ekonomski razvoj u skladu s ekološkim ograničenjima)
- koncept potreba (preraspodjela resursa kako bi se osigurala kvaliteta života za sve) i
- koncept budućih generacija (mogućnost dugoročnog korištenja resursa za osiguranje potrebne kvalitete života budućim generacijama).

Prema [8] osnova održivog razvoja proizlazi iz modela trostruke bilance (engl. *Triple Bottom Line* - TBL) koji podrazumijeva ravnotežu između tri stupa održivosti koji su prikazani na slici 2. Budući da se pojavljuje novi pojam, održivost, jednostavno se isti može definirati kao sposobnost održavanja nekog entiteta, ishoda ili procesa tijekom vremena, ali i provođenje

aktivnosti koje ne iscrpljuju resurse o kojima ta sposobnost ovisi. Iz definicije održivosti može se zaključiti da sve dok ne dolazi do samouništenja, svaka se aktivnost može provoditi u opsegu i varijacijama, a pritom dopuštajući njeno dugotrajno ponavljanje i obavljanje.

Slika 2: Tri stupa održivosti [Izrada autora]

Održivost okoliša usmjerena je na očuvanje kvalitete okoliša koja je neophodna za obavljanje gospodarskih aktivnosti i kvalitetu života ljudi. Održivost okoliša sprječava korištenje prirode kao neiscrpnog izvora resursa i osigurava njezinu zaštitu i racionalno korištenje. Aspekti kao što su očuvanje okoliša, ulaganje u obnovljive izvore energije, ušteda vode, podrška održivoj mobilnosti i inovacije u održivoj gradnji i arhitekturi, doprinose postizanju ove održivosti na nekoliko polja [34].

Društvena održivost nastoji osigurati ljudska prava i jednakost, poštivanje kulturne raznolikosti, očuvanje kulturnog identiteta, poštivanje drugih rasa i vjeroispovijesti. Osim toga, društvena održivost može potaknuti razvoj ljudi, zajednica i kultura kako bi se postigla razumna i pravedno raspoređena kvaliteta života, zdravstvena skrb i obrazovanje diljem svijeta. Borba za ravnopravnost spolova, posebno u zemljama u razvoju, još je jedan aspekt koji će u nadolazećim godinama činiti osnovu društvene održivosti [34].

Ekonomska održivost je relevantna za održavanje prirodnog, društvenog i ljudskog kapitala potrebnog za dohodak i životni standard [9]. Odnosno, ekonomska održivost se usredotočuje na jednak gospodarski rast, koji stvara bogatstvo za sve, bez štete za okoliš. Ulaganje i ravnomjerna raspodjela gospodarskih resursa ojačat će ostale stupove održivosti za cjeloviti razvoj [34].

Prema tome, cjeloviti održivi razvoj može se jedino postići ravnotežom između sva tri stupa održivosti (društvenog, ekonomskog i ekološkog), međutim takvu ravnotežu nije lako postići jer u procesu ostvarivanja svojih ciljeva svaki stup održivosti mora uvažavati interese ostalih stupova kako ih ne bi doveo u neravnotežu. Dakle, dok neki stup održivog razvoja postaje održiv, drugi mogu postati neodrživi, posebice kada je riječ o ekološkoj održivosti o kojoj ovisi ukupni kapacitet razvoja. Ako se postignu samo dva od tri stupa održivosti, tada se dobije slijedeće [20]:

- društvena održivost + ekonomska održivost = pravedno
- društvena održivost + ekološka održivost = podnošljivo i
- ekonomska održivost + ekološka održivost = održivo.

U stvaranju koncepta održivog razvoja sudjelovale su različite organizacije i institucije. Najznačajniji su Ujedinjeni narodi, osnovani 1945. godine sa sjedištem u New Yorku, koji danas okupljaju više od 190 država članica. Glavni ciljevi UN-a uključuju očuvanje mira i sigurnosti u svijetu, promicanje održivog razvoja, zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, promicanje međunarodnog prava, suzbijanje siromaštva i promicanje međusobne tolerancije i suradnje. UN je od svog osnutka aktivan na području održivog razvoja organizirajući brojne konferencije, poduzimajući akcije i izdajući razne publikacije usmjerene na postizanje Milenijskih globalnih ciljeva (engl. *Millennium Development Goals* - MDGs) i ciljeva održivog razvoja (SDGs) koji su nastali kao proširenje MDGs-a.

Suvremeni izazovi koncepta održivog razvoja preispitani su 2015. godine na konferenciji UN-a o održivom razvoju u New Yorku i već spomenutoj rezoluciji *The 2030 Agenda for Sustainable Development* s novih 17 Milenijskih globalnih ciljeva koji se žele postići do 2030. godine. Održivi razvoj trebao bi pružiti rješenja u smislu zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba, integriranja razvoja i zaštite okoliša, postizanja jednakosti, osiguravanja društvenog samoodređenja i kulturne raznolikosti te održavanja ekološke cjelovitosti [8].

4. PLAVA EKONOMIJA

Kao temelj života, ocean ima ključnu ulogu u osiguravanju da su neke od najosnovnijih ljudskih potreba zadovoljene. Posljednjih godina pojam Plave ekonomije (engl. *Blue Economy* - BE) postao je vrlo popularan koncept koji je povezan sa strategijom očuvanja morskih resursa i svjetskih oceana. Prema definiciji UN-a Plava ekonomija se može definirati „kao ekonomija oceana koja ima za cilj poboljšanje dobrobiti ljudi i društvene jednakosti, uz značajno smanjenje rizika za okoliš i ekološke oskudice.“ Sukladno definiciji, strategija Plave ekonomije promiče ekonomski rast, poboljšanje života i društvenu uključenost bez ugrožavanja ekološke održivosti oceana i obalnih područja budući da su resursi mora ograničeni, a njihovi fizički uvjeti narušeni ljudskim djelovanjem [33].

Plava ekonomija obuhvaća sve aktivnosti koje su povezane s vodom, morem i oceanima. Ne oslanja se samo na tradicionalne oblike korištenja mora i oceana (npr. ribarstvo i akvakultura), već također kombinira širu viziju aktivnosti koje mogu ponuditi važne izvore održivog ekonomskog razvoja posebno za države članice EU i obalne zajednice. Osim toga, Plava ekonomija u velikoj mjeri doprinosi zelenim ambicijama Europe.

4.1. SEKTORI PLAVE EKONOMIJE

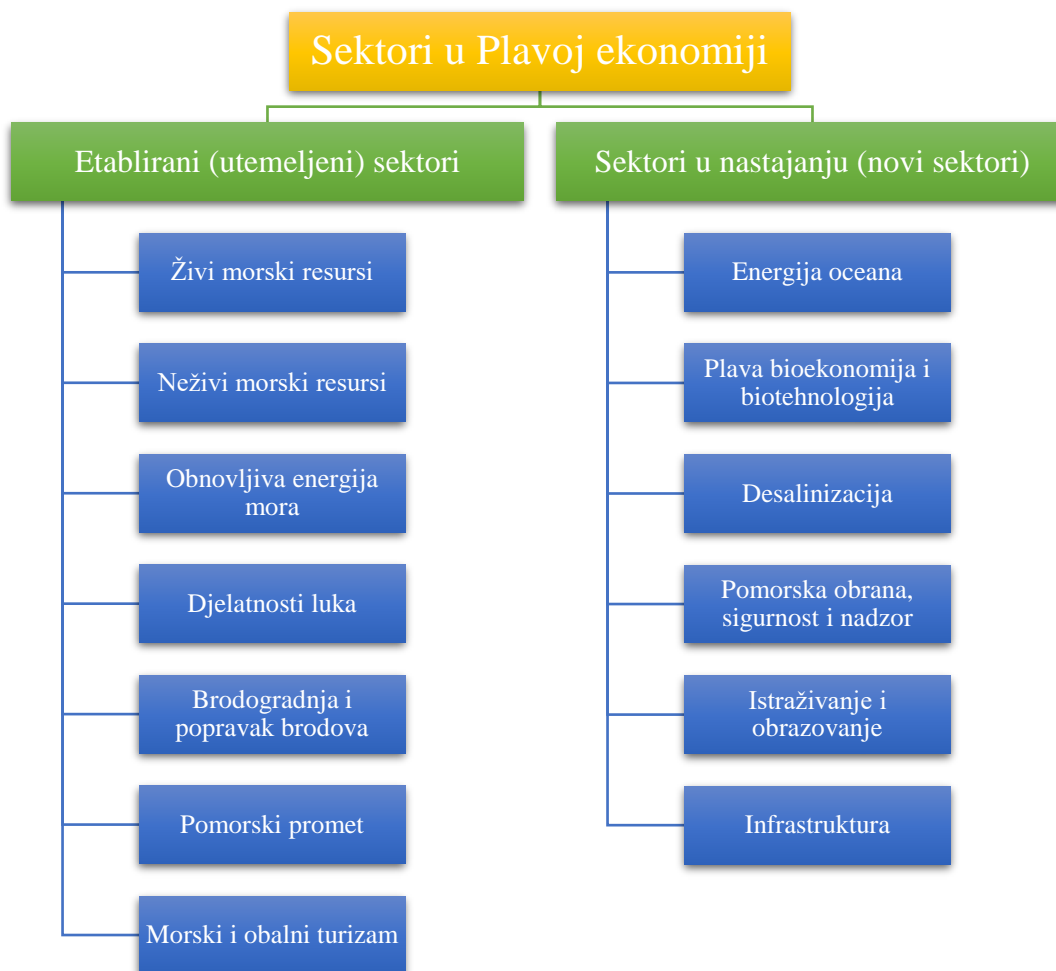
Prema podjeli sektora definiranoj u Plava ekonomija EU-a obuhvaća sve sektorske i međusektorske gospodarske aktivnosti koje se temelje na oceanima, morima i obalama ili su povezane s njima, a mogu se podijeliti prema vrsti aktivnosti [30]:

- aktivnosti temeljene na moru i
- aktivnosti povezane s morem.

Aktivnosti temeljene na moru uključuju poduzete aktivnosti u oceanima, morima i obalnim područjima, kao što su živi morski resursi (engl. *Marine living resources*), neživi morski resursi (engl. *Marine nonliving resources*), obnovljiva energija mora (engl. *Marine renewable energy* - MRE), desalinizacija, pomorski promet i morski i obalni turizam [30]. Aktivnosti povezane s morem odnose se na sve aktivnosti koje koriste proizvode ili proizvode i usluge iz oceana ili aktivnosti temeljene na moru kao što su prerada plodova mora, biotehnologija, brodogradnja i popravak, lučke aktivnosti, digitalne usluge i dr.

4.1.1. Etabilirani sektori i sektori u nastajanju

Nadalje, prema [30] sektori Plave ekonomije dijele se na one dobro uspostavljene, odnosno etabrirane sektore (engl. *Established sectors*) i sektore u nastajanju (engl. *Emerging sectors*), a podjela tih sektora prikazana je na slici 3.

Slika 3: Sektori u plavoj ekonomiji [Izrada autora]

Etabilirani sektori čine najveće doprinose Plavoj ekonomiji EU-a. U 2019. taj sektor pridonio je gospodarstvu EU-27 u iznosu od 1,5 % u smislu BDV-a, odnosno bruto dodane vrijednosti ukupne industrije i 2,3 % u pogledu zaposlenosti. Svaki od etabriranih sektora sastoji se još od nekoliko podsektora no oni se posebno neće opisivati. Prema [28] Plava ekonomija EU raste i smanjuje se brže od ukupne ekonomije EU, a to je djelomično posljedica važnosti morskog i obalnog turizma s 44 % BDV-a i 63 % zaposlenosti u sektoru Plave ekonomije koji raste brže u razdobljima ekonomskog rasta, ali se također brže smanjuje tijekom krize kao što je COVID-19. Novi sektori koji se temelje se na inovativnim tehnologijama ili imaju aktivnosti izvan spektra nacionalne statistike odnose se na sektore u nastajanju [30].

4.1.2. Sektor morskog i obalnog turizma

Ljepota, kulturno bogatstvo i raznolikost obalnih područja EU-a učinili su ih omiljenim odredištem za mnoge turiste u Europi i inozemstvu, čineći morski i obalni turizam važnim sektorom turizma. Više od 50 % kreveta u hotelima diljem Europe koncentrirano je u regijama s morskom granicom [30]. Obalni turizam suočava se s nizom izazova, u rasponu od kreiranja više „zelenih“ aktivnosti, smanjenja utjecaja na morski okoliš i osjetljivosti na egzogene šokove, uključujući inflatorne pritiske na cijene roba i goriva te velike zdravstvene krize poput one izazvane pandemijom COVID-19. Obalni turizam najveći je etablirani i rastući sektor u cijeloj Plavoj ekonomiji u smislu BDV-a i zaposlenosti. Morski i obalni turizam nosi veliki potencijal za promicanje pametne, održive i uključive Europe [7]. Obalna područja i otoci obično su glavna turistička žarišta. Ova su područja uvijek bila tražena zbog svojih jedinstvenih karakteristika što ih čini idealnim mjestima za slobodno vrijeme i turističke aktivnosti. Posljednjih godina zbog sve većeg broja turista došlo je do zabrinutosti oko ekoloških utjecaja turizma na morske ekosustave i održivi razvoj obalnih područja, posebno onih koje karakterizira visoka gustoća izgradnje i sve veći utjecaj na okoliš [1].

Obalni turizam obuhvaća turizam na plaži i rekreacijske aktivnosti, npr. kupanje, sunčanje i druge aktivnosti za koje je blizina mora prednost, poput šetnje obalom i promatranja životinja. Morski turizam obuhvaća aktivnosti na vodi i nautičke sportove u pomorskom području, kao što su jedrenje, ronjenje i kružna putovanja. Kružna putovanja se također mogu smatrati dijelom morskog turizma. U većini slučajeva aktivnosti morskog turizma odvijaju se uz obalu, kao i između područja turističkih aktivnosti na obali i na vodi, dok su primjerice ronjenje i podvodna kulturna baština aktivnosti na određenom mjestu. Sve proizvodne aktivnosti koje proizvode zalihe (npr. oprema za vodene sportove) i usluge za morski i obalni turizam (npr. putničke agencije) također bi se trebale smatrati izravnim ili neizravnim doprinosom društveno-ekonomskom učinku sektora. Politika EU-a ima za cilj održati položaj Europe kao vodećeg turističkog odredišta uz maksimiziranje doprinosa industrije rastu i zapošljavanju [30].

Kao dio strategije Plavog rasta (engl. *Blue Growth*) EU-a, sektor morskog i obalnog turizma identificiran je kao područje s posebnim potencijalom za poticanje pametne, održive i uključive Europe. U priopćenju o Plavom rastu iz 2012. Europska komisija identificirala je morski i obalni turizam kao jedan od pet izvora novih radnih mjesta i rasta u Plavoj ekonomiji. Ista komisija je 2014. u svom priopćenju predložila CMT (engl. *Coastal and Marine Tourism*)

strategiju pod nazivom „Europska strategija za veći rast i radna mjesta u morskom i obalnom turizmu” u kojoj predlaže radnje koje treba poduzeti na europskoj razini, u suradnji s nacionalnim, regionalnim i lokalnim dionicima, kako bi se odgovorilo na potrebe i izazove u nautičkom sektoru [7]. Morski i obalni turizam značajan je podsektor kako šireg sektora turizma tako i Plave ekonomije.

4.2. ODRŽIVA PLAVA EKONOMIJA I CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

Prijelaz na održivu Plavu ekonomiju (engl. *Sustainable Blue Economy*) u skladu je UN-ovim ciljevima održivog razvoja (SDGs) koji su stvoreni kako bi osigurali jedinstveni globalni smjer u potrazi za održivim korištenjem resursa planeta [30]. Održiva Plava ekonomija omogućuje društvu dobivanje vrijednosti iz oceana i obalnih regija, poštujući njihovu dugoročnu sposobnost regeneracije i podnošenja takvih aktivnosti kroz provedbu održivih praksi. To podrazumijeva da se ljudskim aktivnostima mora upravljati na način koji jamči zdravlje oceana i štiti dugoročna gospodarska produktivnost, tako da se potencijal koji nude može ostvariti i održati tijekom vremena. Za održivu Plavu ekonomiju ključno je iskoristiti najnaprednije znanje o strukturi, funkcijama, uslugama, prednostima i vrijednostima morskog ekosustava te koristiti precizne alate za praćenje i procjenu plavog prirodnog kapitala i biokapaciteta morskog ekosustava, primijeniti najbolje prakse u održivom iskorištavanju resursa i upravljanju oceanima, usvojiti pristupe zasnovane na ekosustavima u prostornom planiranju i uvesti rješenja temeljena na prirodi kao odgovor na goruće društvene, ekonomske i ekološke izazove.

Plava ekonomija sastoji se od dva konkurentna načina - mogućnosti rasta i razvoja i ugroženih i ranjivih prostora kojima je potrebna zaštita. Inherentni sukobi između ove dvije rasprave zahtijevaju rješenja za prihvaćanje prilika povezanih s ekonomijom oceana uz prepoznavanje i rješavanje njezinih prijetnji. U kontekstu Plave ekonomije, ciljevi održivog razvoja (SDGs) impliciraju da je gospodarski razvoj uključiv i ekološki prihvatljiv, a naglašava se i potreba za uravnoteženjem ekonomskih, društvenih i ekoloških dimenzija održivog razvoja u odnosu na oceane. Prema autorima [10] povezivanje Plave ekonomije s ciljevima održivog razvoja UN-a izazovno je, osobito kada postoje potencijalna natjecanja ili sukobi između pojedinačnih ili industrijskih ciljeva kao što su smanjenje emisije ugljika temeljeno na fosilnim gorivima i opskrba energijom. Ciljevi održivog razvoja rezultat su sporazuma s više dionika između zemalja, osmišljenog za promicanje održivog razvoja na globalnoj razini. Međutim,

identifikacija opsega i granica Plave ekonomije u skladu sa SDGs ciljevima vrlo je nejasna i izazovna. Što je još važnije, ključni dionici i njihovi interesi i uloge u Plavoj ekonomiji relativno su nejasni. Kako bi se postavili prikladni i ostvarivi ciljevi, potrebno je identificirati ključne dionike kako bi se omogućio uspješan društveni razvoj i postavili podnošljivi rasponi za biosferu. Sukladno tome, prema autorima u [10] Plava ekonomija uvelike je povezana s ciljevima održivog razvoja 14-17. Budući da se Plava ekonomija izravno bavi globalnim oceanskim i vodenim resursima, nije iznenađujuće ustanoviti da je SDG 14 najviši cilj SDGs-a. Zanimljivo je da SDG 6 nije u velikoj mjeri povezan s Plavom ekonomijom dok su SDG 15 i SDG 12 usko povezani s Plavom ekonomijom. Može se zaključiti je da je koncept Plave ekonomije povezan s UN-ovim ciljevima održivog razvoja, ali u različitom opsegu i mjeri i ne sa svim ciljevima održivog razvoja. Daljnjim istraživanjem, ustanovljene su još neke implikacije koje povezuju strategiju Plave ekonomije s ciljeva održivog razvoja, a koje su izdvojene u tablici 1.

Tablica 1: Implikacije povezanosti ciljeva održivog razvoja i Plave ekonomije [19]

Ciljevi održivog razvoja	Implikacije za plavu ekonomiju i plavi ekonomski razvoj
SDG 2 - Iskorijeniti glad svuda i u svim oblicima te promicati održivu poljoprivredu.	Promiče održivo ribarstvo i akvakulturu kao ključne izvore hrane. Održiva opskrba hranom iz oceana zahtijevat će nove izvore kao što je biljna akvakultura.
SDG 3 - Osigurati zdrav život i promicati dobrobit za ljude u svim dobima.	Zahtijeva čistu vodu kao ključnu za zdravlje ljudi i ekosustava, kao i za potporu emocionalnog blagostanja ljudi u svim fazama njihova života.
SDG 7 - Osigurati pristupačnu, pouzdanu, održivu i suvremenu energiju za sve po pristupačnoj cijeni.	Uključuje brzo rastuću upotrebu prirodnih oceanskih procesa za proizvodnju električne energije, uključujući i vjetar.
SDG 9 - Izgradite otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije.	Zahtijeva velike napore za stvaranje novih oceanskih proizvoda i prelazak na proizvodne procese koji obnavljaju zdravlje oceana i rješavaju klimatske promjene.

SDG 11 - Učinite gradove uključivima, sigurnima, otpornima i održivima.	Zahtijeva da obalni gradovi budu otporni na utjecaje klimatskih promjena i održavaju ekološko zdravlje obale
SDG 12 - Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje.	Zahtijevat će da se tokovi otpada koji ulaze u morske ekosustave smanje i u konačnici uklone.
SDG 13 - Poduzimanje hitnih mjera u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica.	Uključuje gospodarske mogućnosti i izazove koji proizlaze iz ključne uloge oceana u Zemljinom ciklusu ugljika.
SDG 14 - Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse.	Promiče obnovu morskih ekosustava u njihova potpuno funkcionalna i zdrava stanja.
SDG 17 - Revitalizirati globalno partnerstvo za održivi razvoj.	Zahtijeva integrirane radnje preko sektora i granica jer su oceani prirodni resurs koji se najviše dijeli na globalnoj razini.

Visoki predstavnici EU-a zajedno s EU komisijom 2016. postavili su zajedničku priopćenje o međunarodnom upravljanju oceanima pod nazivom *Plan za budućnost naših oceana* (engl. *Agenda For The Future Of Our Oceans*) koja navodi 50 radnji za sigurno, čisto i održivo upravljanje oceanima u Europi i diljem svijeta u okviru sljedećih stupova politike: jačanje međunarodnog okvira koji upravlja oceanima, smanjenje pritiska na oceane i mora i stvaranje uvjeta za održivu Plavu ekonomiju i jačanje međunarodnih istraživanja oceana [30].

Zajedničko priopćenje sastavni je dio odgovora EU-a na agendu UN-a za održivi razvoj do 2030., posebno za 14. cilj održivog razvoja (SDG 14) *Očuvanje vodenog svijeta* i doprinosu Europskom zelenom planu (engl. *European Green Deal* - EGD). Obrasci održive potrošnje i proizvodnje ključni su za prijelaz na kružnu ekonomiju kao i smanjenje ugljičnog otiska, povećanje učinkovitosti resursa i ozelenjavanje Plave ekonomije.

Održiva Plava ekonomija može se postići samo ako postoji interakcija i usklađenost s drugim politikama i akcijama EU-a uključujući strategije o bioraznolikosti, *Farm-to-Fork* strategiju, okvirna direktiva o morskoj strategiji (engl. *Marine Strategy Framework Directive*), direktiva o pticama i staništima (engl. *Habitat and Birds Directives*) i dr. [30] [19].

5. NAUTIČKI TURIZAM

5.1. OPĆENITO

Turizam kao djelatnost predstavlja važan čimbenik u gospodarskom, društvenom i kulturološkom razvoju neke zemlje ili regije. Poticanjem gospodarskog rasta stvaraju se prihodi, zapošljavanja i ulaganja u Europi [7]. Turizam pomaže održati kulturnu i prirodnu baštinu, osigurava prihode za financiranje objekata i infrastrukture u kojima uživaju posjetitelji i stanovnici te promiče svijest o zajedničkom europskom identitetu i građanstvu koje se ističe svojom raznolikošću.

Prema definiciji Eurostata turizam se može definirati kao „aktivnost posjetitelja koji putuju do glavnog odredišta izvan svog uobičajenog okruženja, na manje od godinu dana, u bilo koju svrhu, uključujući posao, zabavu ili drugu osobnu svrhu, osim da budu zaposleni kod subjekta u odredištu kojeg posjećuju“. Može se reći da je turizam glavna ekonomska aktivnost u Europskoj uniji, čineći njezin treći po veličini ekonomski sektor sa širokim utjecajem na ekonomski rast, zapošljavanje i društveni razvitak. Jedna od djelatnosti turizma je i nautički turizam koji predstavlja podsektor morskog i obalnog turizmu, a koji se pokazao kao važan gospodarski i društveni čimbenik u rastu Plave ekonomije, a osim toga predstavlja pogodan društveni segment u smislu razvoja prirodnih i kulturnih resursa.

Prema izvedenoj definiciji, nautički turizam se može definirati kao relativno recentan te dinamičan i multifunkcionalan oblik turizma koji nudi velik broj nautičkih aktivnosti i usluga, a kojeg karakterizira putovanje turista vodenim putem, bilo morem ili rijekom, na plovnim objektima poput jahte ili brodice kao i njihov pristanak u posebno izgrađenim lukama koje su namijenjene za njihov prihvata u svrhu rekreacije i odmora.

Za bavljenje nautičkim turizmom potrebno je da morski i riječni okoliš i pripadajuće infrastrukture imaju pristupačne uvjete koji pogoduju njegovom razvoju. Ovaj čimbenik pridonosi ponudi turističkih aktivnosti vezanih uz nautičko-turističke prakse i posljedičnom povećanju kvalitete turističkih destinacija, koje moraju biti ukorijenjene u održivi razvoj turizma.

5.2. DJELATNOSTI I POSLOVANJE NAUTIČKOG TURIZMA

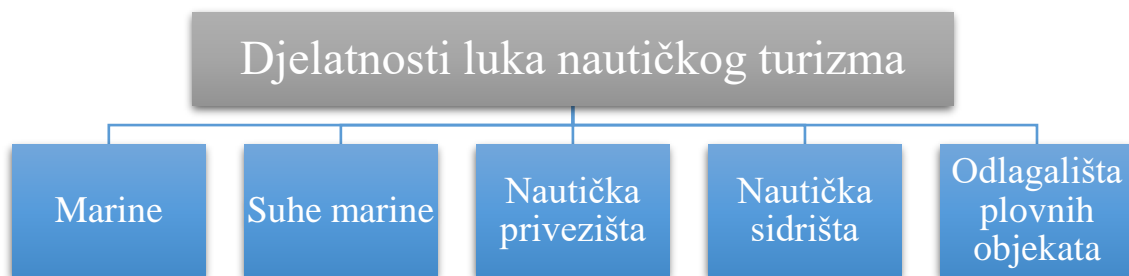
Nautički turizam obuhvaća sve aktivnosti, usluge i poslove koji se mogu odvijati u dodiru s vodom poput jedrenja, vožnje motornim čamcima, jedrenja na dasci, ronjenja i sl., ali i usluge poput iznajmljivanja plovila, te usluge u lukama posebno namijenjenim za ovu vrstu turizma gdje je plovilo privezano, a gdje se mogu vršiti popravci i održavanje brodova, koristiti trgovina, boraviti i odmarati i sl. Prema Lukoviću [14] [12] aktivnosti nautičkog turizma dijele se na glavne, sporedne i dodatne aktivnosti na način kako je prikazano u tablici 2. U svakoj od aktivnosti nalaze se različite djelatnosti odnosno vrste poslovanja koje dalje mogu imati svoje različite podnautičke djelatnosti.

Tablica 2: Aktivnosti nautičkog turizma [14]

Aktivnosti nautičkog turizma		
Glavne aktivnosti	Sporedne aktivnosti	Dodatne aktivnosti
Djelatnosti u lukama nautičkog turizma (engl. <i>Harbours for nautical tourism</i>)	Ronjenje Surfanje Jedrenje Rafting	Brodogradnja malih plovila i mega jahti Proizvodnja opreme za morski turizam
Kružna putovanja (engl. <i>Cruising</i>)	Pecanje Veslanje	Usluge skipera Informacijske usluge
Iznajmljivanje plovila (engl. <i>Charter</i>)	Robinzonski turizam i dr.	Škola jedrenja i dr.

Tri osnovne djelatnosti u nautičkom turizmu su djelatnosti luka nautičkog turizma, *charter* usluge i *cruising* odnosno kružna putovanja. Ovakva podjela djelatnosti opravdana je razlikovnim obilježjima i specifičnostima tih industrija. Između tri osnovne djelatnosti, najrazvijenije je poslovanje luka nautičkog turizma koje podrazumijeva sve one poslove vezane uz smještaj plovila i turista-nautičara kao i pružanje različitih drugih usluga turistima-nautičarima i plovilima (održavanje, popravci i sl.). Djelatnosti u lukama nautičkog turizma predstavljaju važan dio svakog europskog gospodarstva, bez obzira na to ima li država izlaz na more ili ne, a prema zakonu iz Narodnih Novina (120/19, br. 2374) poslovanja u lukama nautičkog turizma dijele se na (slika 4.) [17]:

- marine
- suhe marine
- privezišta
- sidrišta te
- odlagališta plovnih objekata.

Slika 4: Djelatnosti luka nautičkog turizma [Izrada autora]

Prema zadnjim podacima sa Državnog zavoda za statistiku (DZS) za 2021. godinu, u Republici Hrvatskoj postoji 206 luka nautičkog turizma, a od toga je 85 marina (od toga 21 suha marina), 83 sidrišta, 15 privezišta i 23 odlagališta plovnih objekata [16].

Najdominantniji oblik poslovanja luka nautičkog turizma predstavljaju marine koje su ujedno i najrazvijeniji oblik [14]. Marine su posebno dizajnirane luke s vezovima za razne plovne objekte od jahti do manjih brodica koje u sklopu svog područja osiguravaju brojne usluge za plovne objekte i turiste-nautičare koji borave na plovilima ili iskorištavaju potencijale koje marina nudi. Samo neke od brojnih usluga i aktivnosti koje marine nude turistima nautičarima i plovnim objektima su opskrba gorivom, suhi vez, usluge mehaničkih popravka, nautičke klubove, trgovine, restorani, škole jedrenja i ronjenja i dr. Iz ovih usluga generiraju se druge usluge poput *cateringa*, usluga smještaja ili kupnje ili najma kuća za odmor koje generira nautika [34]. Marine se mogu klasificirati na temelju više čimbenika pa tako ima klasifikacija marina na temelju opreme, vrste konstrukcije, pozicije morske zone, prema vlasništvu i sl. Svaka od ovih klasifikacija definira vlastitu svrhu i kontekst istraživanja [12]. Budući da je poslovanje marina dio gotovo svakog nacionalnog gospodarstva, njezina se važnost očituje kroz sadržaje koje nudi na tržištu što naravno stvara ponudu i potražnju, a lokalitet i regija prema [14] određuju koliko će marina biti utjecajna i doprinijeti gospodarstvu i svom razvitku. Razvoj poslovanja marina i povezanih nautičkih aktivnosti pruža brojne prednosti za turizam i obalnu ekonomiju neke zemlje ili regije, a samo neke od brojnih prednosti su alternativni modeli

masovnog turizma, privlačenje većeg broja turista i posjetitelja, kontroliranje sezonalnosti i produljivanje turističke sezone i sl. Razvoj nautičkih aktivnosti i marina može riješiti i neke važne probleme s kojim se ovaj sektor suočava poput kompetitivnosti ove vrste turizma s drugim jeftinijim zemljama izvan EU, već spomenuti problem volatlnosti i sezonalnosti, problemi održivosti, ograničene vještine, inovacije i dostupnost resursa i dr. [7].

Osim marina, kao najsloženijeg i najrazvijenijeg oblika poslovanja, postoje i suhe marine koje se mogu definirati kao dio kopna koji je uređen i ograđen u svrhu pružanja usluga smještaja plovniha objekata na suhom kao i pružanje usluge prijevoza plovila te spuštanje i dizanje iz vode. Privezišta pružaju uslugu veza plovnim objektima na za to predviđenim mjestima koja su posebno izgrađena za vez. Osim toga, sidrišta također predstavljaju posebno uređen morski ili vodeni prostor na kojem se plovni objekt može usidriti koristeći opremu za sidrenje. Odlagališta plovniha objekata koriste se za odlaganje plovniha objekata na suhom prostoru, izvršavanje usluga dizanja i spuštanja plovnog objekata u vodeni prostor i usluge prijevoza odloženog plovnog objekata [17].

Charter djelatnosti, odnosno iznajmljivanje plovila uglavnom se veže uz marine i bez njih je ne bi ni bilo budući da *charter* koristi vezove i druge sadržaje marina. *Charter* u smislu iznajmljivanja i pružanja usluga vezanih uz rad na plovilima, proširuje spektar svoje djelatnosti, osim toga čest je angažman profesionalnog skipera. Što se tiče kapitala, *charter* je najslabije razvijena aktivnost u nautičkom turizmu. Usluge koje *charter* nudi razlikuju se od toga hoće li plovnim objektom upravljat kvalificirani skiper ili je usluga bez skipera odnosno turisti nautičari iznajmljuju samo plovni objekt, naravno pod uvjetom da postoji turist koji ima dozvole za upravljanje plovilom. Velike *charter* tvrtke djeluju u atraktivnim turističkim destinacijama, nudeći široku ponudu plovila i usluga. Potražnja teži prema većim plovilima bez obzira jesu li plovila na jedra ili motorna. Skiperi i njihove usluge važan su segment *charter* ponude. Od trenutka kada skiper preuzme kormilo odgovoran je za plovilo i ljude na njoj. Ovlašteni skiper mora imati iskustvo u svim aspektima upravljanja jahtom, mora biti obučen i vješt u navigaciji te upoznat s pomorskim propisima [14] [7].

Djelatnost kružnih putovanja ili *cruising* predstavlja jednu od najbrže rastućih turističkih djelatnosti koja je doživjela značajnu promjenu, posebice u posljednjih nekoliko desetljeća. *Cruising* nudi bogat i raznolik raspon potencijala u pogledu plovila i njihove veličine [14]. Usluge *cruisinga* sastoje se od izleta ili putovanja u trajanju od jednog ili više dana. Ova djelatnost u užem smislu, koristi dva glavna instrumenta, a to su brodove za kružna putovanja

i izlete i luke koje pružaju vezove i povezuju se s atraktivnim destinacijama. Sve veći i luksuzniji brodovi za kružna putovanja natječu se u pogledu kapaciteta i raznolikosti sadržaja kojeg nude.

6. ODRŽIVI RAZVOJ NAUTIČKOG TURIZMA

S razvojem turizma povezan je raznolik i složen skup pozitivnih i negativnih utjecaja. Posljednjih godina sve veće težište stavlja se na utjecaj negativnih posljedica koje izazivaju turističke aktivnosti. Kako je već poznato, turizam stvara brojne društvene i ekonomske prednosti, ali i određenu dugoročne štete koje se najviše manifestiraju na okolišnoj i društvenoj razini. Nautički turizam kao vrlo masovan oblik turizma stvara određene negativne društvene učinke i pritisak na lokalne zajednice, njihov identitet i kulturu. Osim toga, obalna odredišta suočavaju se s izazovima klimatskih promjena i obalne erozije, za koje se očekuje da će se s vremenom povećati. Ovi društveni i okolišni pritisci dugoročno nisu održivi i utjecat će na atraktivnost i turistički potencijal u mnogim područjima.

U cilju boljeg planiranja i upravljanja turističkim aktivnostima, potrebno je na pažljiv način pokušati razumjeti i analizirati utjecaje turizma, kako negativne tako i pozitivne kako bi se razvile strategije usmjerene na poboljšanje turizma sa svakog aspekta, kulturnog, društvenog i okolišnog s ciljem postizanja održivog razvoja turizma i svih njegovih oblika [11].

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (engl. *World Tourism Organization* - UNWTO) održivi razvoj turizma se može definirati kao „turizam koji u potpunosti uzima u obzir svoje sadašnje i buduće ekonomske, društvene i okolišne učinke, obraćajući se na potrebe posjetitelja, industrije, okoliša i lokalnih zajednica.“ Prema tome, može se reći da održivi razvoj nautičkog turizma predstavlja proces stvaranja i održavanja održive turističke industrije u određenoj regiji, lokaciji i sl. s naglaskom na očuvanje okoliša, kulture i dugoročne društvene i gospodarske koristi. Održivi razvoj nautičkog turizma važan je za održavanje dugoročne budućnosti nautičkog sektora. Kada je turizam održiv mogu se stvoriti nova radna mjesta i osigurati pouzdan gospodarski rast, izbjegavajući situacije u kojima su lokalne zajednice iskorištavane, raseljene ili se stvara osjećaj da je njihova kultura pod nepovoljnim utjecajem.

Održivi razvoj turizma podrazumijeva [37]:

- optimalno korištenje resursa okoliša koji čine ključni element u razvoju turizma, održavajući bitne ekološke procese i pomažući u očuvanju prirodne baštine i bioraznolikosti

- poštivanje društveno-kulturnih autentičnosti lokalnih zajednica, očuvanje njihove kulturne baštine i tradicionalnih vrijednosti te doprinos međukulturalnom razumijevanju i toleranciji i
- osiguravanje održivih i dugoročnih gospodarskih operacija, pružajući društveno-ekonomske koristi svim dionicima koji su pravedno raspoređeni, uključujući stabilno zaposlenje i prilike za zaradu kao socijalne usluge lokalnim zajednicama, te doprinos smanjivanju siromaštva.

Prakse održivog nautičkog turizma ključne su za osiguravanje dugoročnog zdravlja oceana i njegovih ekosustava, kao i za zaštitu lokalnih zajednica i gospodarstava koji se oslanjaju na vrijednost turističke aktivnosti. Kada se turizmom dobro planira i upravlja on može promicati brojne održive elemente kao što su revalorizacija i očuvanje prirodnih morskih i kopnenih područja, kroz svijest lokalnih ljudi i posjetitelja turista, razvoj poboljšanja na strukturnoj razini koja pomažu u očuvanju okoliša, promicanje očuvanja i rehabilitacije kulturne baštine i dr.

Nautički turizam kao generator okolišnih dobara ono je što mu daje povlašteni položaj da predvodi put prema održivosti, okupljajući javne uprave, poslovne subjekte i civilno društvo u zajedničkoj predanosti održivom razvoju obalnih zajednica. Nautički turizam može poboljšati kvalitetu turizma i pridonijeti očuvanju cjelovitosti obale uz iskorištavanje mogućnosti Plave ekonomije. Može se reći da održivi turizam stvara dodanu vrijednost, privlači „održive“ turiste, utječe na poboljšanje infrastrukture odredišta, pruža nove prilike za inovativne poslove i radna mjesta, utječe na uspostavljanje dijaloga i podržavanje lokalnih zajednica i dr. [37]. Osim toga, treba održavati i visoku razinu zadovoljstva i iskustva turista, podižući njihovu svijest o pitanjima održivosti i promičući prakse održivog razvoja turizma među njima.

6.1. PLAVA ZASTAVA

Jedan vrlo zanimljiv program koji doprinosi održivom razvoju je program Plava zastava (engl. *Blue Flag*) koji predstavlja svjetski najpriznatiju dobrovoljnu nagradu za plaže, marine i operatore održivog nautičkog turizma. Kako bi se kvalificiralo za Plavu zastavu, niz strogih ekoloških, obrazovnih, sigurnosnih i pristupačnih kriterija mora biti ispunjen i održavan, a nagrada se dodjeljuje svake godine. Središnji dio ideala programa Plava zastava je cilj povezivanja javnosti s njihovim okruženjem i poticanja da nauče više o njemu. Stoga, brojne obrazovne aktivnosti za okoliš moraju se nuditi i promovirati uz stalni prikaz informacija

relevantnih za lokaciju u smislu bioraznolikosti, ekosustava i ekoloških pojava [38]. Osnovni cilj ovog programa je održivo gospodarenje i upravljanje morskim i obalnim područjem. Plava zastava je u svijetu cijenjena turistička nagrada, koja je sve brojnijim turistima glavni orijentir prilikom odabira destinacije, a popis plaža koje imaju Plavu zastavu može se pogledati na njihovim internet stranicama i u lokalnim zajednicama.

6.2. GLAVNI IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

S ciljem identificiranja kako održivi razvoj turizma može doprinijeti ciljevima održivog razvoja, potrebno je prvo promotriti neke od najvećih izazova s kojima se suočava turizam s aspekta održivosti. Neki od glavnih izazova održivosti turizma su [31]:

- smanjenje ranjivosti, jačanje otpornosti
- okoliš i zdravlje
- utjecaji povezani s infrastrukturom
- financiranje održive infrastrukture
- neuključenost lokalnog stanovništva u planiranje i provedbu turizma
- privatizacija javnog prostora
- smanjivanje utjecaja klimatskih promjena
- biološka raznolikost
- nedostatak pokazatelja održivosti turizma
- uništavanje obalnih područja razvojem turističke infrastrukture
- posljedice ponašanja i aktivnosti turista i
- utjecaj na obalne zajednice.

Turizam kao industrija može povećati ranjivost zemlje, budući da je sektor lako pogođen katastrofama, epidemijama, terorizmom te političkim i gospodarskim krizama.

Često se u turističkom planiranju ne daju odgovarajuća rješenja za štetne učinke turizma na okoliš koji predstavljaju opasnost po zdravlje lokalnih zajednica (kao i turista). Neadekvatno gospodarenje otpadom i kanalizacijom ne samo da šteti okolišu, već također može širiti bolesti koje se prenose vodom. Turizam povećava konkurenciju za oskudne resurse kao što su čista pitka voda, pristup tradicionalnom poljoprivrednom zemljištu ili ribarstvu ili postojeće

zdravstvene usluge. Turizam može istisnuti lokalno stanovništvo i uništiti tradicionalne izvore života [31].

Kada određena regija ima razvijenu turističku komponentu, izravni negativni utjecaji povezani s infrastrukturom mogu uključivati deložacije ili raseljavanje lokalnog stanovništva, nedostatak vode za poljoprivredno zemljište i životinje, promjena razine podzemnih voda, problemi s vodoopskrbom, ograničen pristup plažama, zaštićenim područjima (nacionalnim parkovima) ili ribolovnim područjima, zagađenje zraka i buka uzrokovana prometom i dr. Drugi izazov je financiranje održive i otporne infrastrukture u turističke svrhe razvijene na dobro promišljenim modelima i čvrstim planovima s ciljem učinkovitijeg korištenja resursa. Zbog toga je važno razmišljati o inovativnim načinima suradnje, posebice u manje razvijenim ruralnim ili udaljenim regijama [31].

Turistička industrija često igra glavnu ulogu u privatizaciji zajedničkih dobara i javnih prostora, npr. ograđujući plaže ili zadirući u javne prostore kao što su sporedne šetnice ili zelene površine kako bi proširili svoje poslovanje. Privatizacija javnih prostora potkopava njihovu važnu ulogu u jačanju kohezije zajednice i promicanju zdravlja, sreće i dobrobiti za sve.

Glavni izazov turizma u doprinosu SDG 13 cilja je drastično smanjiti utjecaj na klimatske promjene. Predviđa se da će se ugljične emisije brzo povećati u nadolazećim desetljećima. Uz većinu drugih velikih gospodarskih sektora koji smanjuju svoje emisije, udio turizma u antropogenim emisijama dramatično će se povećati [31].

Postoje velike negativne posljedice za biološku raznolikost od turizma. Izgradnja turističke infrastrukture poput hotela, raznih drugih objekata i atrakcija zahtijeva puno prostora. Često su masovni zahvati u ravnoteži prirode uzrokovani razvojem turizma. Ekosustavi su degradirani pa čak uništeni. Razvoj obalne turističke infrastrukture ugrožava već osjetljivi morski ekosustav. Brojni su primjeri uklanjanja, koralja, močvara i livada morske trave za izgradnju hotela ili stvaranje otvorenih plaža, pristaništa i drugih građevina. Nakon što su turistički objekti izgrađeni što bliže vodi, potrebna im je umjetna zaštita obale poput nasipa i brana koje narušavaju prirodnu dinamiku obale i ugrožavaju ekosustave poput močvara. Nakon izgradnje turističke infrastrukture dolaze turisti koji se kupaju, rone, pecaju, plove i skupljaju morske suvenire s utjecajem na obalna područja, posebno kada te aktivnosti dovode do prekomjerne potrošnje i prekomjernog izlova ribe. Nestašica čiste pitke vode, nedostatak sustava za

pročišćavanje vode i relativno velika potrošnja vode u turističkim objektima posebno su problematični u osjetljivim obalnim ekosustavima.

Trenutačno u industriji još uvijek nema dovoljno znanja o pokazateljima, alatima i mehanizmima održivog turizma; kao i nedostatak strateškog planiranja na razini vlade i političke predanosti održivom turizmu.

Razvoj turizma i posljedični priljev turista utječu na obale ne samo ekološki, već također imaju utjecaj na društveni, kulturni i gospodarski aspekt obalnih zajednica. Prenamjenom zemljišta i uništavanjem ekosustava gube se staništa za ljude, floru i faunu. Tradicionalne aktivnosti vađenja hrane i drugih resursa iz obale i mora postaju nemoguće. Turistička odmarališta i hoteli stavljaju ogroman pritisak na zemljište, lokalne resurse i infrastrukturu. Otimanje zemlje predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava jer isključuje lokalne zajednice s obale u blizini njihovih ribolovnih područja i stoga dovodi u opasnost njihov život i opstanak.

Ovi učinci zajedno mogu dovesti do ozbiljnih kršenja ljudskih prava, kao što su pravo na teritorij, obrazovanje, zdravstvene usluge i sigurnost hrane, a također potkopati odgovarajuće ciljeve održivog razvoja. Održivim razvojem turizma promiču se akcije kojima se radi na uklanjanju najvećih izazova s kojima se suočava ovaj sektor, a kako održivi razvoj turizma može doprinijeti ostvarenju ciljeva održivog razvoja opisano je u nastavku.

7. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA (SDG) I NAUTIČKI TURIZAM

Žarišta morskog i obalnog turizma suočavaju se s velikim izazovima, od globalnih pritisaka poput klimatskih promjena do lokalnih pritisaka poput onečišćenja i otjecanja. Kako bi morski i obalni turizam nastavio napredovati, kompanije i vlade moraju pronaći rješenja za zaštitu prirodnih resursa o kojima industrija ovisi. Uostalom, naponi da se ocean održi zdravim izravno su povezani sa zdravljem turističke industrije. Umjesto da se ponašaju kao neprovjereni potrošači, dužnost je turista da putuju kao agenti promjena, istinski se angažiraju u zajednicama i odredištima koja posjećuju i podržavaju regeneraciju lokalnog okoliša, gospodarstva i zajednice [31]. Promjena počinje s vladama, kompanijama i potrošačima koji zajedno mogu osigurati da turistička industrija usvoji ekološki prihvatljive prakse i da je predana održivosti. Zdravlje i održivost oceana i njegovih mora ključni su za osiguravanje dugoročne održivosti turističke industrije.

Budućnost nautičkog turizma mora biti vođena ulaganjima u nove tehnologije koje poboljšavaju učinkovitost brodova za kružna putovanja i smanjuju njihov utjecaj na okoliš. Ulaganjem u novu tehnologiju poboljšala bi se kvaliteta zraka za putnike na brodu, a ujedno bi se smanjio protok emisija u more i atmosferu. Održivi *cruising* turizam također može biti transformacijski alat za lokalne zajednice čiji se glasovi tradicionalno ne čuju. Razvoj luke za velike brodove može pomoći zajednicama da preobrazu turistička mjesta u održive ekološke i kulturne atrakcije, istovremeno čuvajući lokalnu baštinu. To bi također pomoglo u poboljšanju fizičke infrastrukture i poboljšanju ekonomskih i društvenih uvjeta stanovnika. Putem ovih inicijativa, vlade i poduzeća mogu raditi na boljem zaustavljanju protoka zagađivača u okoliš i očuvati lokalna područja i kulturu [2].

7.1. POVEZANOST SDGs I ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

Prema UNWTO održivi turizam ima potencijal pridonijeti, izravno ili neizravno, gotovo svim ciljevima održivog razvoja uključujući, na primjer ciljeve SDG 14 - Očuvanje vodenog svijeta, SDG 15 - Očuvanje života na zemlji, SDG 13 - Zaštita klime i SDG 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja (engl. *Sustainable Consumption and Production* -SCP), a također može biti i podrška lokalnim zajednicama osiguravajući im poslove i pouzdane prihode koji smanjuju siromaštvo poput SDG ciljeva 1, 2, 8 i 11 [2] [25].

U nekim podciljevima SDGs-a izravno je definirana uloga turizma u ostvarivanju određenog cilja poput SDG ciljeva 8, 12 i 14, dok je u drugim ciljevima uloga koju održivi razvoj turizma ima u ostvarenju SDGs ciljeva prepoznata od strane drugih institucija, partnera, strategija i sl. Prema tome, održivi razvoj turizma dosta dobro je pozicioniran u Agendi 2030. no ostvarivanje SDGs ciljeva zahtijeva jasan provedbeni okvir, odgovarajuće financiranje i ulaganja u tehnologiju, infrastrukturu i ljudske resurse u sektoru turizma, naročito obalnom i morskom kao njegovim najvećim segmentom.

Razvoj održivog turizma mora biti dio integriranog upravljanja obalnim područjem kako bi se pomoglo u očuvanju osjetljivih ekosustava i radilo na promicanju Plave ekonomije, a u skladu sa 14. SDG ciljem do 2030. povećati će se gospodarske koristi za male otočne države u razvoju i najmanje razvijenim zemljama od održivog korištenja morskih resursa, uključujući održivo upravljanje ribarstvom, akvakulturom i turizmom. U nastavku će se ukratko opisati kako održivi razvoj turizma s aspekta nautičkih aktivnosti i morskog i obalnom turizma može doprinijeti ostvarenju gotovo svih ciljeva održivog razvoja.

7.2. ULOGA ODRŽIVOG TURIZMA U OSTVARENJU SDGs CILJEVA

Kao jedan od najvećih i najbrže rastućih gospodarskih sektora u svijetu, turizam je dobro pozicioniran kao sektor za poticanje gospodarskog rasta i razvoja na svim razinama i osiguravanju prihoda kroz otvaranje novih radnih mjesta. Održivi razvoj turizma i njegov utjecaj na razini lokalnih zajednica može se povezati s ciljevima održivog razvoja kroz smanjenje siromaštva (SDG 1), onima koji se odnose na promicanje poduzetništva i malih poduzeća te osnaživanje manje povlaštenih skupina, posebice mladih i žena (SDG 5) [25] [32].

Turizam može potaknuti poljoprivrednu produktivnost promicanjem proizvodnje, korištenjem i prodajom lokalnih proizvoda u turističkim odredištima i njihovom potpunom integracijom u lanac vrijednosti turizma kako bi doprinio ostvarenju 2. SDG cilja. Osim toga, agroturizam, rastući segment turizma, može nadopuniti tradicionalne poljoprivredne djelatnosti. Regulirajući porast prihoda u lokalnim zajednicama može dovesti do otpornije poljoprivrede uz povećanje vrijednosti turističkog iskustva [25] [32]. Može se istaknuti da doprinos turizma gospodarskom rastu i razvoju također može imati posredni učinak na zdravlje i dobrobit ljudi u skladu s SDG 3. Inozemna zarada i porezni prihodi od turizma mogu se

reinvestirati u zdravstvenu njegu i druge usluge koje bi trebale imati za cilj poboljšanje zdravlja, smanjenje smrtnosti djece i prevenciju bolesti između ostalog.

Kako bi se pomoglo u ostvarenju 4. SDG cilja s aspekta održivog turizma može se istaknuti da je dobro obučena i vješta radna snaga ključna za napredak i razvoj turizma općenito. Sektor može pružiti poticaje za ulaganje u obrazovanje i strukovno osposobljavanje te pomoći u mobilnosti radne snage putem prekograničnih sporazuma o kvalifikacijama, standardima i certifikatima. Osobito mladi, žene, stariji građani, autohtoni narodi i osobe s posebnim potrebama trebali bi imati koristi kroz obrazovna sredstva, gdje turizam ima potencijal za promicanje uključenosti, vrijednosti kulture, tolerancije, mira i prosperiteta i sl.

Turizam može osnažiti žene na više načina, posebice kroz pružanje poslova i kroz prilike za stvaranje prihoda u malim i većim poduzećima povezanih s turizmom i ugostiteljstvom. Kao jedan od sektora s najvećim udjelom zaposlenih žena i poduzetnica, turizam može biti alat kojim žene mogu pokazati svoj potencijal, pomažući im da se u potpunosti angažiraju i vode u svim aspektima društva.

Ključna je uloga turizma u postizanju pristupa vodi i sigurnosti, kao i higijene i sanitarnih uvjeta za sve. Učinkovito korištenje vode u sektoru turizma, zajedno s odgovarajućim sigurnosnim mjerama, upravljanjem otpadnim vodama, kontrolom onečišćenja i tehnološkom učinkovitošću, može biti ključno za očuvanje najdragocjenijeg resursa i doprinijeti ostvarenju 6. SDG cilja.

Kao sektor koji zahtijeva značajan unos energije, turizam može ubrzati prelazak na obnovljivu energiju i povećati svoj udio u globalnoj mješavini energije i tako pomoći u ostvarenju 7. cilja održivog razvoja (SDG 7). Kao posljedica toga, promicanjem zdravih i dugoročnih ulaganja u održive izvore energije, turizam može pomoći u smanjenju emisija stakleničkih plinova, ublažiti klimatske promjene i doprinijeti inovativnim i novim energetske rješenjima u urbanim, regionalnim i udaljenim područjima.

Nautički turizam jedna je od pokretačkih snaga globalnog gospodarskog rasta i trenutno osigurava jedno od jedanaest radnih mjesta u svijetu. Omogućavanjem pristupa dostojnim mogućnostima rada u sektoru turizma, društvo, naročito mladi i žene, mogu imati koristi od povećanja vještina i profesionalnog razvoja. Doprinos sektora stvaranju radnih mjesta

prepoznat je u 8. SDG cilju pod točkom 9 (SDG 8.9) pod nazivom „do 2030. osmisliti i provesti politike za promicanje održivog turizma koji stvara radna mjesta i promiče lokalnu kulturu i proizvode.“ [25]. Razvoj morskog i obalnog turizma oslanja se na dobru javnu i privatno opskrbijenu infrastrukturu i inovativno okruženje. Sektor također može potaknuti nacionalne vlade da unaprijede svoju infrastrukturu i moderniziraju svoje industrije, čineći ih održivijima, resursno učinkovitijima i čistijima, kao sredstvo za privlačenje turista i drugih izvora stranih ulaganja. To bi također trebalo olakšati daljnju održivu industrijalizaciju, nužnu za gospodarski rast, razvoj i inovacije.

Kako bi doprinio ostvarenju 10. SDG cilja, nautički turizam, kao dio većeg morskog i obalnog turizma, može biti moćan alat za razvoj zajednice i smanjenje nejednakosti ako u svoj razvoj uključi lokalno stanovništvo i sve ključne dionike. Turizam može doprinijeti urbanoj obnovi i ruralnom razvoju te smanjiti regionalne neravnoteže dajući zajednicama priliku da napreduju u mjestu svog porijekla [25] [30] [32]. Turizam je također učinkovito sredstvo za sudjelovanje zemalja u razvoju u globalnom gospodarstvu.

S aspekta 11. SDG cilja i implikacija vezane za turizam može se reći da grad koji nije dobar za svoje građane nije dobar ni za turiste. Održivi turizam ima potencijal unaprijediti urbanu infrastrukturu i univerzalnu dostupnost, promicati regeneraciju nerazvijenih područja i očuvanje kulturne i prirodne baštine i imovine o kojoj ovisi turizam. Veća ulaganja u zelenu infrastrukturu poput učinkovitijih prometnih objekata, smanjenog onečišćenja zraka, očuvanja baštine, otvorenih prostora i sl. trebala bi rezultirati pametnijim i zelenijim gradovima od kojih ne samo stanovnici, već i turisti mogu imati koristi.

S obzirom na 12. SDG cilj, sektor turizma koji usvaja prakse održive potrošnje i proizvodnje može igrati značajnu ulogu u ubrzavanju globalnog pomaka prema održivosti. Kako bi se to postiglo, kao što je definirano u 12. SDG globalnom cilju pod točkom b (SDG 12.b) imperativ je “razviti i implementirati alate za praćenje utjecaja održivog razvoja za održivi turizam koji stvara radna mjesta, promiče lokalnu kulturu i proizvode.“ Program održivog turizma (engl. *Sustainable Tourism Programme - STP*) 10-godišnjeg okvira programa o obrascima održive potrošnje i proizvodnje (engl. *10-Year Framework of Programmes - 10YFP*) ima za cilj razvoj takvih SCP praksi, uključujući inicijative za učinkovito korištenje resursa koje rezultiraju poboljšanim ekonomskim, društvenim i ekološkim ishodima [25].

Turizam doprinosi klimatskim promjenama i na njih utječe. Stoga je u interesu sektora kako bi doprinio ostvarenju 13. SDG cilja, da igra vodeću ulogu u globalnom odgovoru na klimatske promjene. Smanjenjem potrošnje energije i prelaskom na obnovljive izvore energije poput energije valova i vjetra, turizam može pomoći u rješavanju jednog od najhitnijih izazova s kojim se svijet suočava.

Morski i obalni turizam, kao najveći segmenti turizma i Plave ekonomije, oslanjaju se na zdrave morske ekosustave, naročito u malim otočnim državama u razvoju (engl. *Small Island Developing States - SIDS*) i slabo razvijenim zemljama (engl. *Least Developed Countries - LDC*). Razvoj turizma mora biti dio integriranog upravljanja obalnim područjem kako bi se pomoglo u očuvanju osjetljivih morskih ekosustava i potaklo promicanje Plave ekonomije u skladu s 14. SDG ciljem pod točkom 7 (SDG 14.7) pod nazivom „do 2030. povećati gospodarske koristi za SIDS i LDCs od održivog korištenja morskih resursa, uključujući održivo upravljanje ribarstvom, akvakulturom i turizmom.“ [25]

Veličanstveni krajolici, netaknute šume, bogata bioraznolikost i prirodna baština često su glavni razlozi zbog kojih turisti posjećuju određenu destinaciju. Održivi razvoj turizma može igrati glavnu ulogu, ne samo u očuvanju bioraznolikosti, nego i u poštivanju kopnenih ekosustava, zahvaljujući naporima usmjerenim prema smanjenju otpada i potrošnje, očuvanju autohtone flore i faune, te aktivnostima podizanja svijesti ljudi.

Budući da se turizam vrti oko milijardi susreta između ljudi različitog kulturnog podrijetla, sektor može poticati multikulturalnu i međuvjersku toleranciju i razumijevanje, postavljajući temelje za mirnija društva. Održivi razvoj turizam, koji koristi i uključuje lokalne zajednice, također može pružiti izvor sredstava za život, ojačati kulturne identitete i potaknuti poduzetničke aktivnosti, čime pomaže u sprječavanju nasilja i sukoba da puste korijene i učvrste mir u postkonfliktnim društvima [25]. S aspekta 17. SDG cilja, turizam zbog svoje međusektorske prirode ima sposobnost jačanja privatno-javnih partnerstava i uključivanja višestrukih dionika (međunarodnih, nacionalnih, regionalnih i lokalnih) da zajedno rade na postizanju ciljeva održivog razvoja i drugih zajedničkih ciljeva. Javna i privatna suradnja i partnerstva nužna su i temeljna osnova za razvoj turizma, kao što je i povećana svijest o ulozi turizma u ispunjavanju Plana održivog razvoja do 2030.

8. ZAKLJUČAK

U završnom radu analizirala se tema ciljevi održivog razvoja u nautičkom razvoju. Vidjelo se da 17 ciljeva održivog razvoja predstavlja hitan poziv na djelovanje svih dionika kako bi se riješili najkritičniji svjetski problemi do 2030. poput siromaštva, nejednakosti, zaštite vodenog i kopnenog svijeta i sl. Njihovo ostvarenje ovisi o uključenosti i djelovanju svih ljudi na svijetu, ne samo vladinih organizacija, raznih institucija, partnerstva i sl. Predanosti društvenom napretku, ekološkoj ravnoteži i gospodarskom rastu postiže se održivi razvoj čiji bi razvoj trebao pružiti rješenja u smislu zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba, integriranja razvoja i zaštite okoliša, postizanja jednakosti, osiguravanja društvenog samoodređenja i kulturne raznolikosti te održavanja ekološke cjelovitosti.

Težnja prema održivom razvoju uzrokovala je da mnogi sektori preispitaju svoje stanje i počnu hitno djelovati, pa su tako nastale brojne inicijative, koncepti i strategije koje promiču održivost, jedan takav koncept je Plava ekonomija koji promiče ekonomski rast, poboljšanje života i društvenu uključenost bez ugrožavanja ekološke održivosti oceana i obalnih područja zbog oskudice resursa. Pokazano je kako je najveći sektor koji doprinosi Plavoj ekonomiji, sektor morskog i obalnog turizma s aspekta koji zbog svoje popularnosti i velikog broja različitih aktivnosti se suočava s brojnim održivim izazovima, a samo neki su utjecaj na morski okoliš i narušavanje morskog ekosustava, uništavanje obalnih područja i sl. Također, ovaj sektor nosi veliki potencijal za promicanje pametne, održive i uključive Europe. U analizi povezanosti SDGs ciljeva i Plave ekonomije, zaključeno je kako postoji značajan broj povezanosti i implikacija između održivih ciljeva Plave ekonomije i SDG ciljeva ali ne u istoj mjeri.

Nautički turizam kao podsektor morskog i obalnog turizmu, jedan je od najznačajnijih sektora koji se također posvetio održivom razvoju budući da su prepoznati brojni izazovi na društvenoj, kulturnoj i ekološkoj razini. Nautički održivi razvoj odnosi se na stvaranje održivog nautičkog sektora u određenoj regiji, lokaciji i sl. s naglaskom na očuvanje okoliša, kulture i dugoročne društvene i gospodarske koristi. Prakse održivog nautičkog turizma ključne su za osiguravanje dugoročnog zdravlja oceana i njegovih ekosustava, kao i za zaštitu lokalnih zajednica i gospodarstava koji se oslanjaju na vrijednost turističke aktivnosti. Poboljšati kvalitetu turizma i pridonijeti očuvanju cjelovitosti obale uz iskorištavanje mogućnosti Plave

ekonomije, a kroz izazove održivosti nautički turizam izravno i neizravno utječe na ostvarenje mnogih ciljeva održivog razvoja.

U nekim ciljevima održivog razvoja izravno je definiran utjecaj turizma, dok je u nekim prepoznata neizravna korist u ostvarenju svih ostalih ciljeva. Tako npr. kroz nova zapošljavanja turizam može smanjiti siromaštvo i pomoći u ostvarenju 1. cilja, a također može potaknuti poljoprivrednu produktivnost promicanjem proizvodnje, korištenjem i prodajom lokalnih proizvoda u turističkim odredištima i doprinijeti ostvarenju 2. cilja. Sektor potiče ulaganje u obrazovanje i strukovno osposobljavanje i doprinosi 3. cilju održivog razvoja, a također radi na osnaživanju nejednakosti među rasama i spolovima i doprinosi ostvarenju 5. i 10. cilja. Korištenjem obnovljivih izvora energije poput energije valova, vjetra ili mora doprinosi ostvarenju 7. i 13. cilja koji se bavi klimatskim promjenama. Sektor također može potaknuti nacionalne vlade da unaprijede svoju infrastrukturu i moderniziraju svoje industrije, čineći ih održivijima, resursno učinkovitijima i čistijima čime se doprinosi ostvarenju 8. cilja. S obzirom na 12. SDG cilj, sektor turizma koji usvaja prakse održive potrošnje i proizvodnje može igrati značajnu ulogu u ubrzavanju globalnog pomaka prema održivosti. Očuvanjem osjetljivih morskih ekosustava i promicanjem Plave ekonomije teži se ostvarenju 14. cilja. Budući da se pronalazi jako bliska povezanost između održivog razvoja nautičkog turizma i ciljeva održivog razvoja može se reći kako se odgovornim, savjesnim i dobro definiranim djelovanjem svih dionika na svim razinama bez obzira na njihov utjecaj, može postići održivi razvoj

LITERATURA

- [1] A European Strategy for more Growth and Jobs in Coastal and Maritime Tourism - Communication from the Commission, European Commission, 2014, URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/about-the-industry/studies-and-reports>, (pristupljeno 20.8.2022).
- [2] Barlet, E. H.: *Charting a More Sustainable Course for the Tourism Industry*, 2022, URL: <http://sdg.iisd.org/commentary/guest-articles/charting-a-more-sustainable-course-for-the-tourism-industry/>, (pristupljeno 26.8.2022).
- [3] Call For Action: Accelerate Social and Economic Recovery By Investing In Sustainable Tourism Development, 2021, URL: <https://tourismmanifesto.eu>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [4] Dundović, Č.; Kovačić, M.; Badurina-Tomić, M.: *Prilog istraživanju postojećeg stanja i tendencije razvitka nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj*, Pomorski zbornik, 1 (49-50), 2015, str. 207-224.
- [5] Ebi And European Tourism Manifesto Call For Investment In Sustainable Tourism Within National Recovery Plans, 2021, URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/newsroom/latest-news/item/436-ebi-and-european-tourism-manifesto-call-for-investment-in-sustainable-tourism-within-national-recovery-plans>, (pristupljeno 25.8.2022).
- [6] How Can Tourism Help The Sustainable Development Goals ?, 2019, URL: <https://earthchangers.medium.com/how-can-tourism-help-the-sustainable-development-goals-14-marine-conservation-479b484a6f7f>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [7] ICF: Assessment of the Impact of Business Development Improvements around Nautical Tourism, European Commission, 2016, URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/about-the-industry/studies-and-reports>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [8] Klarin, T.: *The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues*, International Review of Economics & Business, 21 (1), 2018, str. 67-94.
- [9] Key Policy Priorities for the Tourism Sector, URL: <https://tourismmanifesto.eu/policy-priorities/>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [10] Lee, K.; Noh, J.; Khim, J.S.: *The Blue Economy and the United Nations' sustainable development goals: Challenges and opportunities*, Environment International, 137, 2020.

- [11] Lopes, E.R; Nunes, M.R.; Simões, J.; Silva, J. i dr.: *Nautical Tourism: Contribution to Sustainable Tourism Development*, Journal of Tourism Research, 26, 2021, str. 123-143.
- [12] Luković, T.: *Nautički turizam - definicije i dileme*, Naše more, 54 (1-2), 2007, str. 22-31.
- [13] Luković, T.: *Nautički turizam - definiranje i razvrstavanje*, Ekonomski pregled, 58 (11), 2007, str. 689-708.
- [14] Luković, T.: *Nautical Tourism and Its Function in the Economic Development of Europe*, University of Dubrovnik, 2012.
- [15] Nautical activities: What impact on the environment? - A life cycle approach for "clear blue" boating, European Confederation of Nautical Industries, 2009, URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/about-the-industry/studies-and-reports>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [16] Nautički turizam: Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2021., URL: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10192>, (22.8.2022).
- [17] Narodne novine: *Pravilnik o kategorizaciji luka nautičkog turizma i razvrstavanju drugih objekata za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata*, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 2374, 2019.
- [18] Rosling H.; Rosling, O.; Rosling R.A.: *Faktologija*, V.B.Z. d.o.o., Zagreb, 2020.
- [19] Scorse, J.; Colgan, C.: *The Blue Economy and the U.N. Sustainable Development Goals*, Middlebury Institute of International Studies, 2018.
- [20] Sustainability and Sustainable Development - What is Sustainability and What is Sustainable Development?, URL: <https://circularecology.com/sustainability-and-sustainable-development.html>, (26.3.2022).
- [21] Sustainable Marine Tourism, URL: <https://sdgs.un.org/documents/sustainable-marine-tourism-19647>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [22] Sustainable Development Goals, United Nations, URL: <https://sdgs.un.org/goals>, (pristupljeno 20.8.2022).
- [23] Study on the competitiveness of the recreational boating sector, Ecorys, 2015., URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/about-the-industry/studies-and-reports>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [24] Sustainable Development and its Challenges in Developing Countries, URL: <https://www.iynf.org/2018/08/a-guide-to-sustainable-development-and-its-challenges-in-developing-countries/>, (pristupljeno 23.8.2022).
- [25] Tourism In The 2030 Agenda, UNWTO, URL: <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda>, (pristupljeno 27.8.2022).

- [26] Trstenjak, A.; Živković, S.; Mansour, H.: *Making Nautical Tourism Greener in the Mediterranean*, 2015.
- [27] The European Tourism Manifesto, URL: <https://tourismmanifesto.eu/>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [28] The Sustainable Development Goals Report, United Nations, 2022, URL: <https://sdgs.un.org/gsdr>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [29] Transforming Tourism: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development, URL: <http://www.transforming-tourism.org/goal-14-life-below-water.html>, (pristupljeno 22.8.2022).
- [30] The EU Blue Economy Report 2022, European Commission, 2022, URL: <https://www.europeanboatingindustry.eu/about-the-industry/studies-and-reports>, (pristupljeno 24.8.2022).
- [31] The 2030 Agenda and Tourism: Transforming Tourism, URL: <http://www.transforming-tourism.org/>, (pristupljeno 27.8.2022).
- [32] The principles of sustainable tourism and Sustainable Development Goals – SDG's (new version), 2019, URL: <https://alexandregarrido.blog/2019/09/06/the-principles-of-sustainable-tourism-new-version/>, (pristupljeno 27.8.2022).
- [33] Vázquez R.M.; Garcia, M.J.; Valenciano, J.P.: *Challenges of the Blue Economy: evidence and research trends*, Environmental Science Europe, 33 (61), 2021.
- [34] Vázquez R.M.; Garcia, M.J.; Valenciano, J.P.: *Impact Analysis of Marinas on Nautical Tourism in Andalusia*, Journal of Marine Science and Engineering, 10 (780), 2022.
- [35] What is sustainable development and how to achieve it ?, URL: https://www.acciona.com/sustainable-development/?_adin=02021864894, (pristupljeno 16.8.2022).
- [36] <https://www.revfine.com/sustainable-tourism-development/>, (pristupljeno 17.8.2022).
- [37] <http://www.greentourism.eu/en/Post/Name/SustainableTourism>, (pristupljeno 19.8.2022).
- [38] <https://www.blueflag.global/>, (pristupljeno 27.8.2022).

POPIS SLIKA

Slika 1: Ciljevi održivog razvoja (SDGs) [Izrada autora]	4
Slika 2: Tri stupa održivosti [Izrada autora].....	9
Slika 3: Sektori u plavoj ekonomiji [Izrada autora]	12
Slika 4: Djelatnosti luka nautičkog turizma [Izrada autora]	19

POPIS TABLICA

Tablica 1: Implikacije povezanosti ciljeva održivog razvoja i Plave ekonomije [19]	15
Tablica 2: Aktivnosti nautičkog turizma [14]	18